

Od Redakcji. Referarium 2 - Genesis: filozoficzne konsekwencje wyników badań nauk przyrodniczych o początku świata, życia, człowieka

Marek Antas i zespół redakcyjny ORF*

14 marca 2009

Tematem rozważań, jaki redakcja postawiła autorom artykułów zamieszczonych w drugim numerze Referarium, jest „Genesis: filozoficzne konsekwencje wyników badań nauk przyrodniczych o początku świata, życia, człowieka”. Motorem napędowym badań naukowych, filozoficznych i teologicznych był od wieków problem Początku. Dla nauk mających – jak astrofizyka czy biologia – do czynienia z obserwacjami traktowanymi w naturalny sposób jako ślady procesów toczących się w odległym czasie¹, możliwość powiązania tych procesów z procesami obserwowanymi dziś stanowi istotne kryterium weryfikacyjne. Możliwość ta rozpała wyobraźnię wielu ludzi, pobudzając społeczne zainteresowanie wynikami naukowych poszukiwań. Nic dziwnego; żądza poznania i zrozumienia źródeł rzeczywistości wydaje się stanowić nieodłączną cechę natury człowieka, co wyraża się już w najprymitywniejszych formach religijności. Można jednak – jak chociażby Nietzsche – widzieć w poszukiwaniu Początku jedynie odruch słabych natur, nie akceptujących tego, co jest „tu i teraz”, a więc egzystencji w jej najbardziej bolesnych wymiarach.

Nie rozstrzygając, jaki jest początek rozważań o Początku, zwróćmy po prostu uwagę na mnogość ujęć problematyki Genesis. Mnogość ta znajduje odbicie w pracach nadesłanych do Redakcji.

Drugi zeszyt Referarium otwiera artykuł Adam Świeżyńskiego, zatytułowany „Początek jako kategoria filozoficzna” [1]. Autor stara się w nim rozróżnić i precyzyjnie oddzielić interpretacje filozoficzne problemu Początku. Właściwe rozumienie tego zagadnienia powinno przyczynić się bowiem nie tylko do rozszerzenia dyskursu filozoficznego, ale także do uniknięcia wielu niepotrzebnych na-

pięć na linii teologia — nauka. Autor zwraca szczególną uwagę na konieczność zrozumienia złożonego sensu i różnych znaczeń terminu „początek”.

Osnową pracy „Ewolucja pojęcia atomu” Andrzeja Łukasika jest spojrzenie na atomizm jako na ideę, która z hipotezy czysto filozoficznej przekształciła się w hipotezę naukową, abstrahując coraz bardziej od intuicyjnych ujęć myśli presokratejskiej [2]. Czytelnik może prześledzić, jak można zbudować podstawy pojęciowe niezbędne do opisanie kategorii A (tu: A = mikroświat), gdy ma się do dyspozycji tylko dane należące do kategorii B (tu: B = makroświat). Dostarcza to materiału do rozważania pytań w rodzaju: w jakim stopniu fizyka i jej struktury pojęciowe mówią o wydarzeniach zachodzących w warunkach jakościowo różnych od znanych z obserwacji (np. w warunkach Big Bangu), a w jakim stanowią tylko wygodny opis tego, co postrzegamy tu i teraz.

Jarek Dąbrowski w pracy „Czas: piąty wymiar?” omawia pytania o Początek w kontekście pojęcia „czas”, rozpatrując rzecz z perspektyw fizyki i filozofii [3]. Czytelnik znajdzie tu przystępne omówienie trudności w zinterpretowaniu tych własności czasu, jakie wylaniają się z wielkich teorii fizycznych XX wieku. Autor proponuje sposób usunięcia takich trudności przez wprowadzenie – obok naturalistycznego czasu fizycznego – filozoficznej konstrukcji, mającej sens czasu zdarzeń.

Powstanie systemów żywych jest z kolei zagadnieniem, któremu poświęcony jest artykuł Wiesława Dyka pt. „Początek życia: metabolizm czy replikacja w kontekście *Świata RNA*” [4]. Przejrzyste rozważenie jednej z hipotez dotyczących abiogenezy jest w nim okazją do podkreślenia, jak

*Adres elektroniczny: orf@minds.pl; strona internetowa: <http://minds.pl/orf>

¹Na przykład, promieniowanie tła lub skamieniałości.

ważną rolę w powstaniu życia na Ziemi miały same właściwości naszej planety. Życie i planeta, na której ono powstaje, powinny być badane łącznie.

„Ewaluacja ewolucjonistycznych rozwiązań problemu nieredukowalnej złożoności” autorstwa Dariusza Sagana stanowi natomiast polemikę z neodarwinizmem [5]. Autor przedstawia argumenty przemawiające za teorią inteligentnego projektu, lub przynajmniej przeciwko odrzuceniu tej teorii. Centralnym punktem jest przy tym prezentacja koncepcji tzw. nieredukowalnej złożoności: złożoności, która zdaniem zwolenników tej teorii nie mogła powstać w toku procesów ewolucyjnych.

Pozostałe dwa artykuły przyjmują konwencję eseju. Tomasz Herbich („W obronie godności człowieka: esej o roli biblijnego opisu stworzenia dzisiaj”) zwraca uwagę na konsekwencje przyjmowania jedynie połowicznej prawdy o „człowieku jako owocu ewolucji biologicznej”. Podejście takie, będąc pozbawionym uzupełniającej refleksji o źródłach podmiotowości ludzkiej, prowadzi do zatrażenia rozumienia człowieka jako osoby [6].

Na koniec, esej „Wspólny punkt wyjścia do budowania światopoglądu – pilnie poszukiwany” autorstwa Zdzisława (jukiego) Naberdyczowa, jest przede wszystkim prezentacją poglądów Claude’a Tresmontanta z punktu widzenia nie-filozofa szu-

kającego mocnych podstaw dla swojego światopoglądu [7]. Tresmontant argumentuje, że oparcie się na wynikach nauk pozytywnych powstrzymałoby zamęt, panujący we współczesnej filozofii.

Publikujemy także pierwszy List do Redakcji, który został nadesłany jako komentarz do artykułów zamieszczonych w poprzednim zeszycie Referarium [8], ja także odpowiedź na ten list [9]. Zachęcamy czytelników do wykorzystania tej formy polemiki i wzbogacenia refleksji nad opublikowanymi artykułami przez dodanie swych uwag.

Pragniemy także zapowiedzieć nową inicjatywę Redakcji: począwszy od Referarium 3, zamierzamy uzupełniać publikowane artykuły inspirującymi fragmentami dyskusji pomiędzy autorami i recenzentami – naturalnie, za zgodą samych zainteresowanych. Mamy nadzieję, że taka forma prezentacji kulisów pracy redakcyjnej nie tylko pobudzi dyskusję nad referowanymi problemami, ale i zachęci Czytelników do sprawdzenia się w pracy twórczej.

Temat Referarium 3 brzmi: „SPRAWY OSTATECZNE. ŚMIERĆ, PRZEMIJANIE, ZBAWIENIE, POŁĘPIENIE”. Manuskrypty prosimy nadsyłać na adres elektroniczny Redakcji (orf@minds.pl) do **1 czerwca 2009 roku**. Autorów prosimy o jak najwcześniejsze skontaktowanie się z nami i podanie tytułu oraz streszczenia planowanej pracy.

Literatura

- [1] A. Świeżyński, „Początek jako kategoria filozoficzna”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 3–13 (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-003-2009.pdf>.
- [2] A. Łukasik, „Ewolucja pojęcia atomu”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 15–36 (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-015-2009.pdf>.
- [3] J. Dąbrowski, „Czas: piąty wymiar?”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 37–77 (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-037-2009.pdf>.
- [4] W. Dyk, „Początek życia: metabolizm czy replikacja w kontekście ‘Świata RNA’”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 79–87 (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-079-2009.pdf>.
- [5] D. Sagan, „Ewaluacja ewolucjonistycznych rozwiązań problemu nieredukowalnej złożoności”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 89–116 (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-089-2009.pdf>.
- [6] T. Herbich, „W obronie godności człowieka: esej o roli biblijnego opisu stworzenia dzisiaj”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 117–123 (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-117-2009.pdf>.
- [7] Z. Naberdyczow, „Wspólny punkt wyjścia do budowania światopoglądu - pilnie poszukiwany”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 125–136 (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-125-2009.pdf>.
- [8] K. Dewolter, „Oдноśnie empiryzmu, idealizmu i pragmatyzmu”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 137L–141L (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-137L-2009.pdf>.
- [9] Łukasz Remisiewicz, „Odpowiedź Ł. Remisiewicza”, *Otwarte Referarium Filozoficzne* **2**, 142L (2009). <http://minds.pl/orf/ORF-02-142L-2009.pdf>.